

Kalandozások kora

2. Két lépés a kapitalizmus

Akkoriban még a Südbahnhofon állt meg a Keletből érkező szerelvény. A magyar turista az éjszakai utazás fáradalmait a zsibbadtságával a tagjaiban lekászálódott a MAV-Pulmannból, amelynek oldalán fehéren csillogott a reggeli harmat. Biztonságba helyezte csomagjait, körülismutatta a tényleg nagyon modern pályaudvar minden zegé-zugát — eközben megtalálta a hírneves pénzváltót is, ahol csak oda kell tenni a tányérkára a forintot, és már adják is helyette, arcpirítóan alacsony zúgárfolyamon számítva az osztrák schillinget... Aztán megkereste a főkijáratot, és néhány pillanattal dobogó szívvel állt a lépcsőzet tetején, mert ahol a legkülönbözőbb márkájú autók száguldoztak szédült iramban, két lépésszerűen fölé, ott az már a Kapitalizmus volt — igen, így, nagy K-vel, mint a századfordulói versekben az Élet. A kapitalizmus, amelyről az ötvenes évek elejétől esztendőnkön át annyit hallott, és amelyet — más tapasztalatok hiányával — valamiféle egészen különleges helynek képzel. Ha haladó gondolkodású honpolgár volt, úgy hitte, itt Minden Szemmel látható Rothad. Ha nem, úgy azt gondolta: kolbász-ból van fonva a kerítés, a Mercedeseket pedig utána dobálják a hazánkfiának.

Majd amikor nagynehezen átverekedett magunkat a széles út forgalmán, diszkapuzat fogadott bennünket. Átállapva rajta joggal hittük, hogy egy időgépet a múltba repített bennünket és Párizsban vagyunk. Pedig itt állunk a jelenben, amely Ausztriában ezer szállal kapcsolódik még a Habsburg fogantatású közelmúlt-hoz. Ami azért persze tőlünk, magyaroktól sincs még annyira távol, hogy eszünkbe jutva meg ne keseredne tőle a szájunkra. Ott állunk ugyanis a Belvedere kertjében, és mindössze a vízmedencék választottak el bennünket a Südbahnhof felé tekintő kecses palotától, ahol annyszor eldől a mi Magyarországnak sorsa is.

Bonyolult érzelmek, de hát ilyen, Bécs körülbelül annyira próbálta utánozni Párizst, mint Budapest Bécsét. S ha az osztrák fővárosban épült is föl a fekete-sárga Versailles, a Schönbrunn, azért mi sem panaszkodhatunk. A Ringnek is meglett a pesti párja, a Körtút. És a Mariahilfer Strasse vagy a Kärtner Strasse is meglette magyar

megfelelőjét a Váci utcában, a Prater az Angol Parkban, a Volksgarten a Városligetben —, hogy a többiről már ne is beszéljünk.

A bécsiek Párizs után áhihoztak. A mi parvenüinknek a Duna-parti császárváros jelentette több évszázadon át a sikkes eleganciát, pompát, fényűzést. A beidegződöttségek napjainkig nyúlva hatnak, ezért többnyire előítéletekkel meggyünk valamennyien Bécsbe. Mit is keresünk benne? A boldog békeidők sokat emlegetett kedélyességét? A gemütlích-Wient? A várost, amelyet a „sógorok” laktak? A „fogasztási társadalom” keleti kapuját?

Ott állunk a Belvedere előtt. Azt mondják róla, a világnak talán a legszebb barokk stílusú műremeke. Van itt minden: Márványterem, ugyanolyan galéria, aranyszoba, groteszkek sarkosozobája, díszudvar, téli kert, fölépcsőzet. Afféle Habsburg-teljeség — amikor a végeredmény magasrendűsége rácsafol az öt előidéző okok kisszerűségére.

A kőfalon túl viszont, alig néhány lépésszerűen tőlünk világvárosi forgalom lüktet. Ilyen a mai Bécs. A Habsburg-múlt birkózik benne a modern technikaival. Utóbbi napról napra mind több hadállást hódít meg, de azért a múlt is megkapja itt még ma is a maga igényelt rangot. Néha talán többet is meg a kelleténél.

Hiszen az az ötvenvalahány esztendő nem olyan nagy idő. Még sokan vannak, akik emlékeznek a császárra, akinek fényképeit levelezőlap nagyságban árulják mindenütt a városban. Kapathók az udvari élet korabeli jeles eseményeinek fotókópiái is. S még azt sem mondhatnám, hogy nem kelendők. Hiszen fel-feltűnnek az utcákon a dísztingvált öreg dámák, akiknek annyi a ránc, mint az ékszer. Látni még pofaszakállas öregurakat hamisítatlan vadászdiszben helyet foglalni a Mercedesek hátsó ülésén. Nem hiába emelkedik a népszerű „Steffl”, a bécsi dóm tetőzetén a város fölé majolikacserepekből kirakva a hírhedt kétfejű sas.

Az osztrák főváros egyik leg-többet látogatott helye ma is a Hofburg, a Habsburgok városi rezidenciája. Nyolc évszázadon át építették, toldozták-foldozták-restaurálták, míg végül elnyerte mai formáját, amely sajátos egyvelege a néha váratlanul előbukkanó stílusváltások-

nak csakúgy, mint a befeljenetlenségnek. Meg lehet tekinteni I. Ferenc József és felesége, a tragikus sorsú Erzsébet királyné dolgozó- és lakoszobáit. Nem is tudja az ember, min csodálkozzék jobban: a kisporgári pompakedvelésen-e, vagy pedig a nagyúri puritanizmuson? Vagy inkább a két-tő keverékén?

Mint köztudott, az utolsó előtti osztrák császár, magyar király, I. Ferenc József úgy élt, mint egy zupás-örmeister valamelyik monarchia szélei elhagyott gar-nizonban. Propagandistái azonban ezzel egyidőben azt próbálták elhitetni a világgal, hogy ő „Európa első gavaléria”. Így utólag, a túlélők konfidenciájával már könnyű megállapítani, hogy a „pásmósteri jellemvonások voltak benne túlsúlyban. Bizonyára ezért hideg-gült el tőle felesége is, aki — a ránk maradt hagyományok szerint — finom lelkű művelt asszonyka volt. Ráadásul szeretett bennünket, magyarokat. (Meg is hagytuk nevét az Erzsébet-hídon.)

Bár része lehetett az uralkodónéi érzelmek pályafutásában a hírhedt bécsi színésznőnek, Schrátt Katalinnak is, akiről annyi pletykát meséltek akkoriban a nevezetes Sacher Szállóban, amely ma is megtalálható még. (Ide járt Szemere Miklós, minden idők legnagyobb magyar hazardőrje is. A hírességekkel különben ráfartatták nevüket egy nagy-abroszra, aztán az autogramokat szépen kihímezték. A különleges relikvia napjainkban is megtekinthető. Sőt lehet kapni most is a híres Sacher-tortából, amelynek készíttési receptje mindmáig féltve őrzött titok.)

A végén már úgy van vele az ember, hogy igyekszik lerázni magáról a Habsburg-kötődést, mint kutya a vizet. Hátatfordít tehát a közép-kor, a barokk, a reneszánsz és az eklektika Bécsének. Járja az utcákat, elálldogál a night-bárok kapujában, ahol a tárlók üvege alatt a benti produciók néhány izgalmasabb snittje látható. Mondom, így tesz, és közben úgy érzi, hogy két lépésre van tőle a kapitalizmus.

Csak éppen pénzünk nincs, hogy megvásárolhassuk. Noha — a tőkés pszichózisnak megfelelően — Bécsben minden eladó. Múlt is, jelen is. De elsősorban persze konvertibilis valutáért.

Papp Zoltán

Következik: ECHT-WIEN, MAGYAR BECS

Kultúrház a város peremén

Csipei Zsuzsa decemberben jött ki a város peremére, a telepre, amikor az emberek fázósan összehúzódnak. Gyorsan híre kelt, itt a kultúrothron új igazgatója. Odabent, a tanács művelődésügyi osztályán, nem ámitották, nem keserítették. Adott a ságvártelepi művelődési ház, másfél éve rendezkedtek, berendezték, kifestették, jó félmillióba került, csak az élet hiányzik falai közül. Nem a régi, vilánelgrás élete, dűshajú srácok, karikácsszerű lányok apacsromantikája, hanem civilizált környezetben, a művelődni-szórakozni vágyó öregek, fiatalok nyüzsgése, foglalatosságok. Az utóbbi népszámlálás adatai szerint Ságvártelepen többen laknak, mint a szomszédos Mihályteleken: 2800-an. Túl a vasúti töltésen, az iskola, az élelmiszer- és italbolt mellett dukál a művelődési otthon is.

Illúziók nélkül

Nem érkezett a fiatal lány illúziókkal. Sőt olyanokat hallott, hogy a kimerészkedő fiatal emberek is boxerrel a zsebükben járnak udvarolni, hogy rossz a csatornázás, a betemetett töve felszivároga házakban, olvadás-kor téglákon araszolnak az utcán, s a közeli iskola angol típusú illemhelye hasonló okokból üzemképtelen.

A Gera Sándor iskola ugyanis a környék egyetlen szellemi műhelye, ahová az átépítés idején behúzódtak a könyvtár, s amellyel szót érteni ajánlatos stratégia a népművelőnek. A közös nevezőt még keresik, s a tapo-

gatózó kísérletek oka alapvetően anyagi természetű. Nevezetesen: a főállású igazgató mellett mindössze a négyórás státusban alkalmazott takarítónő dolgozik a művelődési otthonban: Rózsai néni. Amikor pedig az iskola igénybe veszi az otthon (közel van, jó, hogy használja), a nyomok eltűntetésére Rózsai néni kevés.

Zsíros földön?

A művelődési ház szép. A külső szemlélő, de a bekíváncsiskodó sem találhat kivételt a valótól, rendesen megcsinálták. (Apró szépségápasz, mint az irodából kifejtett keménycső, vajmi keveset ront a kellemes benyomásokon.) Tehát rendben őrizni, karbantartani éppúgy fontos, mint étellel megtölteni. A régi otthon mindenki jókedvének csákszálmája volt, az új nem juthat oda. Mi erre a garancia? Egyelőre csak a fiatal igazgatóné erélye. Hiányzanak a társak, a patronusok, miként segíti például a mihályteleki művelődési házat az ottani téssz,

A harmadik kerületi tanács erkölcsi támogatásából kihangzó biztatások — és természetesen a közös kaszálva gazdálkodó. November 7. Művelődési Központból arányosan kijutó forintok — mellett vártnak magukra a további megajánlások. Azt mondják, gazdag vidék ez. Zsíros a föld, jól éledgelnek a szorgos környékbeliek...

Mozi és beat

Hogyan lehet az életet szervezni? Munkával, propa-

gandával. Ha majd telefonkap az otthon, s a hírvető plakátok rajzolásában belelendül az igazgató, többen is benyithatnak az ajtón. A vetítésekre például rendre tele a ház, a szélesvásznú mozi még népszerűbb lesz. Aztán van itt ifjúsági klub, törzstagjai máig konokul ellenállnak a beat látó- és hallóvalóságából kieső kultúrgényeknek. Jószándékú, szorgalmas gyerekek, a házban szívesen segítenek — fogékonyak lehetnek tartalmasabb klubéletre is. A könyvtárszobában pedagógus irányítja a forgalmat, Tóbiás Ernőné, aki a művelődési otthonnak is ügyes szervezője.

Rádió, televízió, lemezjátszó, pianó, színpad, mozi, könyvek. Hamarosan érkező folyóiratok és magnó. Ime a művelődési otthon repertoárja. Néhány hónap múlva többet is mondhatunk róla.

Nikolényi István

NAPI KISLEXIKON

a szocialistabrigádmozgalomról

Az utóbbi huszonöt év változatos formáit hozta létre a természetben, a munkában elért eredményekért indított versenyeknek.

● Kialakulása?

Szovjet példa hatására 1958 végén határozta el Magyarországon az első brigádok, hogy szocialista módon kívánják dolgozni, tanulni és élni. Mindez központi utasítás, szervezés nélkül történt. A mozgalom először a gépipari üzemekben bontakozott ki, 1959-től azután fokozatosan elterjedt a bányászatban, a vegyiparban, a villamosenergia-iparban és a könnyűiparban is. Manapság a mozgalomban már részt vesznek kutatók, tervezők, egészségügyi-, kulturális- és oktatási intézmények dolgozói is.

● Adatok?

Csak két év számaidéznek, melyek magukért beszélnek. 1963-ban az ország 94 ezer brigádja közül már majdnem 15 ezer elnyerte a szocialista címet. Ezekben a brigádokban 155 ezren dolgoztak. Három évvel később, 1966-ban nem egészen 35 ezer brigád 384 ezer dolgozója kapta meg a szocialista címet. Számuk tehát több mint a kétszeresére emelkedett.

● Újszerűsége?

A munkaversenyek korábbi formáitól mindenképp eltérően nagyon lényeges dologban különbözik, melyet a mozgalom jelszava is magában foglal: szocialista módon élni, dolgozni, tanulni! Tehát nemcsak termelési versenyről van szó. Jóval többről! A munkaterület feladatai mellett a szocialista címet elnyert vagy azért dolgozó brigádok részt vesznek a vállalat műszaki fejlesztésében, rendszeresen tanulnak, bővítik szakmai és általános műveltségüket. A brigádtagok szocialista módon élnek együtt, segítik egymást. Az új mozgalom tehát a szocialista ember formálásában is fontos szerepet kap.

Éjfél után

— Nyugodtan megyek, a feleségem ilyenkor már alszik.

Szabó László — Solyom József: TITKOS HADVISELÉS

A kikötő elpusztul: 7.55-kor

43.

— Igérd meg, hogy amit most mondok, azt akkor sem fogod elárulni, ha nemet mondasz.
— Attól függ, miről van szó...
— Add a kezed, hogy akkor sem árulsz el... Így ni! Nézd, Jimmie, én egy jó kis vállalkozást tudnék alapítani, egész életemben gondtalanul élhetnék, ha te most segítenél nekem... Semmi az egész, sohasem fognak rájönni... Campbell jó hangosan dobbantva felugrott a székről:
— Mi? Csak nem akarsz kirabolni valakit? — Ugyan, hová gondolsz, Jimmie... Tudod, hogy én még akkor sem csináltam ilyet, amikor teljesen meg voltam kopasztva... Bevágott a világkiallításra az a meztelen fényképezés, amiről írtam neked, az hozott egy kis pénzt a konyhára, de azért kezdő tőkének kevés egy jobbfiata vállalkozáshoz...
— No, nyögöd ki már, mit akarsz?...
— Mondj el egy-két dolgot nekem... Mikor indultok a Pennsylvaniával? És hová?
— Micsoda? Hát erről van szó? Al, öreg Al, komolyan gondoltad ezt?
— Jimmie... Itt mindjárt átadnák neked ezer dollárt... Aztán minden esetben kaphat-

nál további ezret... Jól gondold meg, Jimmie, nem kis pénz!...
— De hát kiknek kellene ez?... Nem, ezt nem lehet!
— A megbízóimat nem mondhatom meg...
— Jó, ne is folytasd tovább... Megígértem, hogy nem adlak föl, de az úgy nem érdekel... viszont szégyell magad!
— Ne bolondozz már, Jimmie! Gondolkodj egy kicsit! Apróság az egész, amit kérdeznél akarok...
Még vagy egy fél óra hosszáig tanakodtak Campbell hangján egyre inkább érezni lehetett, hogy csökken a döbbenete, de sehogyan sem akart kötelenek állni.

Kicsit megvető hangon mondta:
— Nincs mit tárgyalnunk, öreg Al... Megyek...
— Jimmie! Legalább gondolkodj rajta...
— Majd gondolkodom...
— És az al-Campbell kirohant a szobából.
— Jimmie! — kiáltott utána Blake. — Holnap este ugyanitt...
A tengerészkapitány elviharzott. Nem sokkal később Blake egy kis papírdarabkát vett észre az ajtónál, nyilván úgy csúszttak be. Felvette, a következő szöveg volt rajta: „Kitűnően csinálja. Ne sajnálja a pénzt. Ha többet kér, csak adja oda!”

Úgy látszik, ezek se sajnálják a dollárt, gondolta Blake, s lement a bárba egy kicsit iszogathni.
Másnap este nyolckor megjelent Campbell.
— Te, Al! Gondolkodtam a dolgon. De ha már belevágok, nem lehetne érte többet kapni? Mondjuk, esetenként kétezret?
— Az nagyon sok, Jimmie... Vállalod?
Rövidesen megkötötték az alkut.
— Szóval, mikor indul a Pennsylvania?
— Húsz nap múlva...
— Hová?

— Át vagyunk vezényelve a kínai partok felé...
— Nem mentek át Pearl Harborba?
— Nem... Egyelőre legalábbis nem. Erről nem tudok...
— Mit tudsz arról: Pearl Harborban nincsenek összevonások?
— Nem tudok erről... De, szerintem, ahogy én nézem a dolgokat, oda most nemigen vonnak össze erőket... Minek? Az csak egy japán —amerikai háború esetén lenne érdekes... De nem hiszem, hogy a japánoknak sok kedvük lenne velünk háborúzni, amikor ennyire lekötött őket a mandzúriai front... A tengeren különben sem bírnának velünk, hacsak... Hacsak egyszerre, egyetlen pillanatban meg nem semmisítenék a flottánk zömét...
A két férfi így folytatta a beszélgetést Campbell, aki szintén az ONI tisztje volt, előre elkészített szöveget mondott fel Blake-nak, pontosabban a mikrofon útján hallgatózó japánoknak. És nem is sejtették, sem ő, sem az ONI, hogy ez a dezinformáló kémjelentés milyen halálos véletlenre tapintott. Azt az ONI már tudta, hogy a japánok erősen érdeklődnek Pearl Harbor és környéke iránt, pontosabban az ott mozgó amerikai flottáról és annak erejéről. Azt is tudták, hogy a japánok az al-Campbellt meg akarják tudni a Pennsylvania zászlós hajó és az alája rendelt rombolók és cirkálók számát, tűzerejét, valamint azt, hogy melyik repülőgép-anyahajóhoz tartoznak harci helyzetben.

De arra gondolni sem mertek volna, hogy amikor az al-Campbell a japánok értesére adta: csak abban az esetben lehetnek ural a Csendes-óceánnak, ha az amerikaiak csendes-óceáni flottájának a zömét egyszerre semmisítik meg — tulajdonképpen előrevetítették a történelmet.

(Folytatjuk.)